

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 24 februari 2006

Mål nr

T 563-03

KLAGANDE

Trygg-Hansa Försäkringsaktiebolag, 516401-7799
106 26 STOCKHOLM

Ombud: Försäkringsjuristerna RC och AN

MOTPART

ÖW

Ombud: Advokat SIL och jur.kand. LL

SAKEN

Försäkringsersättning

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 8 januari 2003 i mål T 334-01

_____

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom fastställer Högsta domstolen tingsrättens domslut samt befriar Trygg-Hansa från skyldigheten att ersätta ÖWs rättegångskostnader i hovrätten och förpliktar ÖW att ersätta Trygg-Hansas rättegångskostnader där med tiotusen (10.000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 8 januari 2003 till dess betalning sker.

ÖW skall ersätta Trygg-Hansas rättegångskostnader i Högsta domstolen med femtontusen (15.000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Trygg-Hansa har yrkat att Högsta domstolen ogillar käromålet, befriar bolaget från skyldigheten att ersätta ÖWs rättegångskostnader i hovrätten och förpliktar denne att utge ersättning för bolagets rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten med där yrkade belopp.

ÖW har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har inhämtat yttrande från Sveriges Försäkringsförbund.

DOMSKÄL

När ÖW gjorde en tillbyggnad av ett uterum på sin villafastighet skulle golv gjutas med betong. På kvällen den dag betongen gjutits skulle ytan på betongen jämnas till och ruggas upp. ÖW utförde detta arbete liggande på knä på betongen. När han slutfört arbetet efter ungefär två timmar upptäckte han att vätska hade trängt genom de byxor han bar och att huden på båda knäna var missfärgad. Vid besök hos läkare följande dag konstaterades att frätskador hade uppkommit på knäna som krävde bl.a. plastikkirurgisk behandling.

ÖW omfattades vid tillfället av en kollektiv olycksfallsförsäkring hos Trygg-Hansa. Enligt villkoret A 1.1 Olycksfallsskada i försäkringen avses med olycksfallsskada kroppsskada som drabbat den försäkrade ofrivilligt genom plötslig yttre händelse (olycksfall).

Frågan i målet är om skadan drabbat ÖW ofrivilligt genom plötslig yttre händelse.

Trygg-Hansa har i Högsta domstolen påstått att det måste anses allmänt känt att betong som inte har brunnit färdigt har frätande egenskaper. ÖW har å sin sida hävdad att han tidigare arbetat på sin fastighet med såväl betong som cement utan att åsamkas några skador samt att hans erfarenheter då inte gett honom anledning att misstänka att materialet kan innehålla frätande substanser och att han inte heller i övrigt vid olyckstillfället hade någon information om att så kunde vara fallet. Vardera parten har anfört att motpartens påstående är en ny omständighet i Högsta domstolen som inte skall tillåtas.

Varken Trygg-Hansas eller ÖWs påstående har framförts tidigare i målet.

Enligt 55 kap. 13 § rättegångsbalken får en part i Högsta domstolen i ett tvistemål till stöd för sin talan åberopa en omständighet eller ett bevis som inte lagts fram tidigare endast om han gör sannolikt att han inte kunnat åberopa omständigheten eller beviset vid lägre rätt eller han annars haft giltig ursäkt att inte göra det.

Målet gäller tolkningen av försäkringsvillkoret A 1.1 som innehåller definitionen av begreppet olycksfallsskada. Denna skall ha drabbat den försäkrade ofrivilligt och vara resultatet av en plötslig och yttre händelse. ÖWs talan grundar sig på att ett försäkringsfall föreligger eftersom villkoret är uppfyllt, medan Trygg-Hansa hävdar motsatsen och menar att det inte är fråga om en skada som drabbat ÖW ofrivilligt, att händelsen inte var plötslig och att den inte heller var en yttre händelse.

De tre orden ofrivilligt, plötslig och yttre i definitionen på en olycksfallsskada enligt försäkringsvillkoret måste som detta är utformat anses avse olika moment i beskrivningen av vad som är ett olycksfall. Av dessa tre kriterier bör ofrivillighetskriteriet ta sikte på avsikt eller insikt hos den skadedrabbade, plötslighetskriteriet på en tidsaspekt och ordet yttre på den direkta orsaken till skadan.

De nya påståenden som parterna framfört i Högsta domstolen får i första hand hänföras till ofrivillighetskriteriet eftersom de angår ÖWs insikt beträffande den skada som kunde bli följd av hans handlande. Påståendena utgör inte någon ny omständighet av det slag som avses i 55 kap. 13 § rätte-

gångsbalken. Det saknas därmed skäl att enligt nämnda paragraf avvisa något av påståendena i Högsta domstolen.

Den i målet aktuella definitionen på olycksfallsskada i försäkringsvillkoret synes vara av standardkaraktär i olycksfallsförsäkringar och med vissa variationer ha använts sedan länge (jfr Hellner, Försäkringsrätt, 2 uppl. 1965 s. 486). Ett sådant villkor bör tolkas med hänsyn tagen till ordalydelsen, klausulens syfte, försäkringens och kundkretsens art, traditioner i fråga om formulering, anslutning till uttryckssätt i relevant lagstiftning, gängse praxis osv. (jfr t.ex. NJA 2001 s. 750). Först om något resultat inte kan uppnås vid en sådan prövning har man anledning att falla tillbaka på andra, mera generella tolkningsprinciper, såsom den s.k. oklarhetsregeln (jfr Hellner a.a. s. 72 f.).

Av de olika faktorer som nämnts nyss som betydelsefulla för tolkningen framstår främst ordalydelsen som viktig här. Parterna har huvudsakligen argumenterat utifrån de olika kriterierna i försäkringsvillkoret på olycksfallsskada och inte utifrån ett betraktelsesätt som innebär att man skall se beskrivningen av vad som är en olycksfallsskada som en odelbar helhet. Det därmed anlagda synsättet framstår också som mest naturligt i sammanhanget.

Ordet ofrivilligt i försäkringsvillkoret bör avse motsatsen till frivilligt, dvs. något icke avsiktligt eller icke medvetet. Avsikt bör inbegripa insikt och vilja. Vidare är att beakta att rekvisitet ofrivilligt i villkoret är knutet till skadan, dvs. effekten av ett eventuellt handlande från den skadelidandes sida, snarare än till själva den skadeutlösande händelsen.

När det gäller att bedöma om den försäkrade vid skadetillfället drabbats av skada ofrivilligt uppkommer spørsmål liknande dem som förekommer vid uppsåtsbedömning inom straffrätten. Även om den skadade inte avsiktligt åsamkat sig skadan kan han ha tagit en medveten risk som kan ha varit olika stor. Om han varit medveten om skaderisken, och denna har varit hög kan det finnas anledning att likställa detta med att han frivilligt drabbats av skadan under förutsättning att han struntat i risken (jfr likgiltighetsuppsåtet i straffrätten enligt NJA 2002 s. 449 och 2004 s. 176). Frågor av det slaget kan i olycksfallsförsäkringar tänkas vara uttryckligt reglerade genom villkor som bland skador som undantas från försäkringsskyddet upptar sådana som uppkommit genom grov vårdslöshet e.d. från den försäkrades sida (jfr Hellner a.a. s. 489 f.).

I Försäkringsförbundets yttrande talas om att händelsen skall vara oförutsedd, ett begrepp som förekommer i anknytning till skadan i andra försäkringsformer (se t.ex. Ullman, Försäkring och ansvarsfördelning s. 142 ff.). Som olycksfallsdefinitionen är utformad i det aktuella försäkringsvillkoret saknar emellertid begreppet oförutsedd, som ju närmast måste hänföras till den skadelidandes avsikt eller insikt, alternativt till vad som mera objektivt kan vara uppfattningen hos en försäkringstagare eller någon i saken insatt person i allmänhet, självständig relevans utan bör ingå i prövningen av ofrivillighetskriteriet.

Inte heller är försäkringsvillkoret skrivet så att det ter sig adekvat att knyta ofrivilligheten till själva händelsen som orsakat skadan, dvs. ÖWs knästående, på det sätt som Trygg-Hansa har gjort gällande i målet.

Mot bakgrund av det nu anförda och omständigheterna i övrigt saknas det anledning att anta annat än att ÖW ofrivilligt drabbats av skadan i försäkringsvillkorets mening.

Ordet yttre i försäkringsvillkoret bör avse motsatsen till ”inre” händelse. Ren överansträngning eller utmattning kan vara exempel på det senare (jfr Hellner a.a. s. 487). Orsaken bör kunna härledas till något som är utanför kroppen för att det skall vara tal om en yttre händelse, vilket kan vara fallet när den skadelidande ramlat och slagit sig och endast hans kropp varit i rörelse. Som exempel på händelser som omfattas av olycksfallsförsäkring med villkor av här aktuellt slag har nämnts att den skadelidande lyft en alltför tung börda som han fått över sig (Hellner a.a. s. 491). Orsaken till ÖWs skada kan med detta synsätt anses utgöra resultatet av en yttre händelse när hans knän kom i kontakt med den frätande betongen.

ÖW har hävdade att han omgående skadade sina knän när han lade sig på betongen genom att känselkropparna förstördes vilket i sin tur ledde till att han inte märkte att huden på knäna fick fortsatta frätskador. Trygg-Hansa har däremot gjort gällande att händelseförloppet var för långt

för att händelsen skall kunna anses som plötslig och att ÖW i vart fall inte visat att skadan inträffat plötsligt.

Det säger sig självt att plötslighetskriteriet är mera lättbedömt när skadan orsakats av ett kortvarigt händelseförlopp än när händelseförloppet varit mera utdraget. I det senare fallet får en bedömning göras av de omständigheter som kan anses vara av betydelse för frågan om det föreligger en olycksfalls-skada.

Ett skäl till plötslighetskriteriet bör vara att från olycksfall avgränsa sådana händelser vilkas tidsförlopp är så utdraget att den skadelidande rimligen bort reagera och avbryta händelseförloppet för att motverka skadan. I själva ordet olycksfall bör ligga att det är fråga om någon kortvarig händelse, låt vara att skadan kan ha uppkommit successivt under en längre tid efter ett inledande kort moment som varit avgörande för den fortsatta utvecklingen i skadefallet, t.ex. om någon fastnat under ett nedfallet föremål.

Det saknas i målet någon närmare utredning om hur frätskadorna på ÖWs knän uppkommit. Hans påstående att känselkropparna på knäna frättes sönder direkt när han lade sig på betongen stöds således inte av något underlag. Han har under en inte kort tidsrymd legat på knäna i sina av betongen genomvätta byxor. Med hänsyn till dessa förhållanden får det anses att det inte är övervägande sannolikt att hans skador drabbat honom genom en plötslig händelse. Denna slutsats leder till att käromålet skall ogillas.

Med hänsyn till denna utgång bör Trygg-Hansas överklagande bifallas också

beträffande rättgångskostnaderna.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Regner (referent), Håstad
(skiljaktig), Lindeblad och Nyström
Föredragande revisionssekreterare: Thornefors

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2006-01-18Mål nr
T 563-03

Justitierådet Håstad är skiljaktig och anför:

Enligt försäkringsvillkoren punkt A 1.1 avses med en olycksfallsskada ”kroppsskada som drabbat den försäkrade ofrivilligt genom plötslig yttre händelse (olycksfall)”.

Ofrivillighetsrekvisitet hänför sig till själva skadan, inte till den skadeorsakande händelsen. Att kroppsskadan drabbat ÖW ofrivilligt kan inte be-
tvivlas. Trygg-Hansa har inte gjort gällande att ÖW handlat grovt vårdslöst och att hans rätt till försäkringsersättning därför fallit bort (se 18 § 1927 års försäkringsavtalslag; jfr numera 12 kap. 9 § 2005 års försäkringsavtalslag).

Skadan har uppkommit i vid mening genom att ÖW lade sig på knä på den nygjutna betongen och i snäv mening genom att frätande vätska från betongen kom i kontakt med och trängde in i huden på knäna. Trygg-Hansa har hävdats att knäliggandet är den relevanta händelsen i försäkringsvillkorens mening, medan ÖW har hävdats att det är vätskeinträngningen som är den relevanta händelsen. I anslutning härtill har Trygg-Hansa hävdats att knäliggandet inte är vare sig en yttre eller en plötslig händelse, medan ÖW har hävdats motsatsen rörande vätskeinträngningen.

Om den inträffade skadan inte var en oundviklig eller ens förväntad följd av knäliggandet, är det givet att vätskeinträngningen bör betraktas som den re-

levanta händelsen. Knäliggandet kan då omöjligen betraktas som olycksfall. Om skadan däremot var en oundviklig eller förväntad följd av knäliggandet, kan det diskuteras hur villkoret bör tillämpas.

I arbetet Försäkringsrätt (1965) skriver Jan Hellner angående en definition av olycksfall, som överensstämmer med den i målet aktuella, att en dylik beskrivning lämnar ett ganska vidsträckt utrymme åt tolkningen. Beskrivningen sägs dock såtillvida vara upplysande och karakteristisk som det oberäkneliga i den *inledande* händelsen framställs som utslagsgivande (s. 97). Även på ett senare ställe anför Hellner att det av villkoret framgår, vilket också skulle stämma med allmänt språkbruk, att olycksfall är en plötslig händelse, som innebär ett *avbrott i en normal utveckling* och som träffar den skadade utifrån. Den ”inverterade adekvans” som man ansett utmärka de av försäkring täckta inledande händelserna passar enligt Hellner särskilt väl in på olycksfall (s. 487). (Jfr Harald Ullman, Nordisk Försäkringstidskrift 1/1980 s. 1 ff.)

Å ena sidan finns således skäl för att en olycksfallsförsäkring inte bör täcka oundvikliga eller normala effekter av ett förlopp, som inte kommer plötsligt utifrån utan som den försäkrade frivilligt underkastar sig. Det må sedan vara att den försäkrade varken insåg eller borde ha insett effekten. Olycksfallsbegreppet får då samma betydelse och försäkringen samma omfattning för hela kollektivet.

Å andra sidan kan det också betraktas som en nackdel, om hänsyn inte kan tas till indi viduella skillnader i insikt om effekten. Det kan vara ett kollektivt intresse att varje försäkrad i princip blir skyddad vid av honom oförutsedda skador. Skulle man gå på Hellners linje, skulle det t.ex. leda till att olycks-

fallsersättning inte kan utgå om ett litet barn lägger en hand på en het spisplatta eller sticker en strumpsticka in i en elektrisk kontakt, såvida inte ett annat, subjektivt olycksfallsbegrepp tillämpades i fråga om barn. Motvarande gäller beträffande dumdristiga amatörer.

Sammantaget framstår det som bättre, om den händelse som omedelbart orsakar skadan alltid anses vara relevant. Uteslutandet av vissa skadefall, som varit oundvikliga eller normala, får i stället ske genom en tillämpning i det enskilda fallet av lagens utfyllande undantagsregel om grov vårds löshet. Till stöd för denna bedömning kan vid en tolkning av förevarande villkor även anföras, att kravet på att *skadan* skall ha lidits ofrivilligt skulle få en ganska liten betydelse, om det dessutom krävdes att skadan skall ha varit ett avbrott i en normal utveckling.

Den relevanta händelsen är således vätskeinträngningen och inte knäliggandet. Frågan blir då huruvida vätskeinträngningen var en plötslig yttre händelse. Att händelsen var en yttre kan inte betvivlas. Men var den plötslig?

I målet är inte utrett hur snabbt inträngningen ägde rum. Sannolikt började inträngningen genast när ÖWs hud kom i kontakt med våt betong och fortsatte sedan så länge han knästod på den våta betongen. Situationen kan jämföras med att någon av misstag under en måltid äter giftig svamp, något som Olycksfalls- och Sjukförsäkringsnämnden bedömt vara ett olycksfall (RFS Serie B 4 1992:3). En lindrig skada kan inträda vid den första eller de första tuggorna, men skadan förvärras om förtäringen fortsätter och särskilt om den drabbade inte snabbt kommer under läkarvård. Att villkorens punkt A 1.1 i andra stycket behövt jämföras bl.a. kroppsskada på grund av förfrysning,

som inte inträder omedelbart, med ett olycksfall kan förklaras med att förfrysningen här är själva skadan, medan den utlösande händelsen är den icke plötsliga vistelsen i kyla. I förevarande fall har det inte varit fråga om något utdraget förlopp, och ÖW har uppenbarligen inte förstått vad som höll på att hända medan han kunnat avbryta knäliggandet och därmed hindra fortsatt vätskeinträngning. Denna bör därför anses som plötslig.

Hovrättens domslut skall således fastställas.